

องค์ความรู้ ภาษา-วัฒนธรรม

โดยสำนักงานราชบัณฑิตยสภา

สถาปัตยกรรมขอม (๓)

สาทรานุกรมสถาปัตยกรรมและการก่อสร้าง หมวดประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม ฉบับราชบัณฑิตยสภา อธิบายไว้ว่า สถาปัตยกรรมที่เป็นปราสาทหิน รู้จักหรือเรียกกันทั่วไปว่า ปราสาทขอม ในช่วงต้นหรือกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๒ มีรูปแบบและลักษณะใกล้เคียงกับศาสนสถานทางภาคเหนือของอินเดีย สร้างด้วยการก่ออิฐ ด้วปราสาทแต่ละหลังตั้งอยู่โดด ๆ ในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๔ ปราสาทขอมมีลักษณะเป็นหมู่ ตั้งอยู่บนฐานเดียวกัน เช่น Prasat Prakho (ปราสาทพระโค) ซึ่งสร้างเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๔๒๒ เป็นปราสาท ๖ หลัง ตั้งอยู่บนฐานเดียวกันเรียงเป็นแถว ๒ แถว แถวละ ๓ หลัง ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๒ การเปลี่ยนแปลงทางศาสนาทำให้เกิดสถาปัตยกรรมรูปแบบใหม่ขึ้น คือ ทำฐานเป็นชั้น มีสระน้ำล้อมรอบ การสร้างปราสาทในลักษณะดังกล่าวเป็นการจำลองเขาพระสุเมรุและมหรานที่สี่ทิศตามความเชื่อในอารยธรรมอินเดียที่ว่า พระสุเมรุและมหรานที่สี่ทิศเป็นศูนย์กลางของมนุษย์ โลก และจักรวาล

สถาปัตยกรรมขอมที่สมบูรณ์และสวยงามที่สุดคือ Prasat Angkor Wat (ปราสาทนครวัด) ซึ่งสร้างขึ้นในระหว่าง พ.ศ. ๑๖๕๐-๑๗๐๐ ปราสาทนครวัดมีรูปแบบที่พัฒนามาจากปราสาทคาแก้ว มีฐานหลายชั้น แต่ละชั้นมีระเบียงคดล้อมรอบ มีคูน้ำทางเข้าสู่ฐานแต่ละชั้น เรียกว่า โคปุระ เป็นห้องรูปกากบาท หลังคาทรงจัตุรมุขอยู่ตรงกลางทั้ง ๔ ด้าน มุมระเบียงคดบางแห่งมีห้องขนาดเล็ก หลังคาทรงเดียวกัน

ลักษณะสถาปัตยกรรมของนครวัดมีผังและที่ตั้งองค์ปราสาทซ้อนกันหลายชั้น แต่มีมุมมองที่เห็นตัวปราสาทได้ครบทุกองค์ในมุมมองเดียวกัน ปราสาทนครวัดถูกสร้างอย่างมีระเบียบแบบแผน ใช้ฝีมือการก่อสร้างที่ประณีตและมหัศจรรย์ มีความงามที่เกิดจากภาพเงาสะท้อนของปราสาทในสระน้ำโดยรอบโดยเฉพาะช่วงดวงอาทิตย์ตก องค์การการศึกษา วิทยาศาสตร์ และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติหรือยูเนสโก ขึ้นทะเบียน Prasat Angkor Wat เป็นมรดกโลกเมื่อ ค.ศ. ๑๙๗๒ และ Prasat Angkor Wat ยังได้รับคัดเลือกให้เป็น ๑ ใน ๑ สิ่งมหัศจรรย์ของโลกด้วย.

อารยา ภิรมงคลจิต